

SENTENCIA

DONADA PER LO INCLIT, Y
Serenísim Rey en laume, sobre
los Delmes, è Primicies, ab vna
summa de la presa de Valen-
cia, y de tot lo Regne.

En Valencia: Davant la Diputació,
Any 1699. .

3.

SENTENCIA DONADA PER
LO SERENISSIM REY EN IAYME,
sobre los Delmes, è Primícies del Regne
de Valencia, que es lo Fur I. Rubric.
de Decimis.

ONEGVDA cosa sia à tots ho-
mens, com Nos en Iaume per la
Gracia de Deu, Rey Darago, de
Mallorques, de Valencia, Comp-
te de Barcanona, è Durgell, è Se-
nyor de Mompeller. Iguardant lo contrast,
que era entre los honrats Bisbe, è Capitol,
è els Clergues de la Ciutat, è del Bisbat de
Valècia duna part, è los richs homens, Cava-
llers, Ciutadàs, è altres habitants de aque-
lla mateixa Ciutat, è del Bisbat de l'altra so-
bre Delmes, è Primícies, è sobre Ecclesi-
richs sacraments: perçò car Delmes, è Pri-
mícies son coses que vltra raho retenir nos
poden sens perill danimes sens voluntat
del Bisbe, del Capitol, è dels Clergues da-
munt dits: demanaven algunes coses sobre
les damunt dites coses contra los habita-
dors de la damunt dita Ciutat, è del Bisbat

4
les quals à ells era vist; que demanar nos
devien ab raho: ne encar que fos raho fos-
sen donades. Aixi fortment requiriré lo Bis-
be, el Capitol, els Clergues, è els bons Ho-
mens damunt dits, que en ans que nos par-
tissim de les parts de Valencia per nos
aquella discensio, è discordia fossen deter-
menades: les quals eren sobre les damunt
dites coses entre ells, è que per nos fos fey-
ta declaracio de quals coses, è quan fos
donat à la Sglesia de Delme, è de Primicia.
Nos sguardants, è regonexents que gran es-
candél sobre les damunt dites coses se po-
ria crexer entre ells, tractants, è parlants ab
vna part, è ab l'altra, è treballât sobre açò. è
egualant, è endregât aquelles coses que so-
bre les damunt dites coses à nos eren vistes
esser mal ordenades, è feytes ab voluntat,
è ab assentiment de cascuna de les parts, è
aquelles consentints. Car millor cosa es cõ-
posar les parts cõsentints, q̃ seguir rigor de
dret. Deus havents devant nostres vlls, de-
him, juejam quels Delmes, è Primicies sien
donades à la Sglesia, è als Sagraments Ec-
clesiastichs: encara sien feyts segons que da-
vall se conten Per

5
¶ Per pollins de egues sien donats xii. di-
ners per cascun per delme.

¶ Per vedells de vaques, è per pollins de
someres, sien donats sis diners per cascun
per delme, è aquesta delma sia pagada tots
anys en la festa de Sanct Miquel del mes de
Setembre.

¶ De vedells de vaques, de pollins de so-
meres, que tots dies lauraran en les laura-
des, no sia donada delma: è açò sia fet sens
tot frau.

¶ De anyells, è de cabrits, sia donada
delma drete de x. è de mes: mas de x. en-
jus, sia donat mealla tant solament per
cascu.

¶ De polls de gallines, è danedes non
sia donada delma.

¶ Dels ous non sia donada delma.

¶ De porcells sia donada de xv. ò de-
mès drete delma: mas de xv. a enjus, no sia
donada delma, ne alguna cosa per ella.

¶ De paons, è de coloms no sia donada
delma.

¶ De quinze vellors de Jana, è demès, sia
donada delma drete: mas de quinze a en-
jus,

jus, nenguna cosa non sia donada.

¶ De quinze formatges, è demès, sia donada delma dreita : mas de quinze enjus, nenguna cosa non sia donada.

¶ De cols, spinachs, de porros, de alls, de cebes, de albarginies, de cavallons, de pastanagues, de naps, è de totes altres ortallices sia donada delma, ço es à saber la deena part. Exceptat aquells que en les cases propries freschs se menjarà ; dels quals delma alguna no sia donada ; è encara si cebes, è alls seran itro à deu forchs de aquells semblantment delma no sia dada : mas de onze à enjus, sia donada delma dreita, ja sia açò que en les cases propries se despenen.

¶ De ferratja sia donada delma, ço es à saber la deena part, exceptada la ferratja que serà donada à vna cavalcadura del senyor de aquella, è açò sia fet sens frau.

¶ De pères, de nous, de pomes, de pressecs, de magranes, de prunes, de codonys, de avellanes, de cerves, de mores, de nesples, è de altres fruits darbres, sia donada la dotzena part per delma del preu, ço es à saber de la venda, exceptant aquelles que

que en cases propries se menjarà, dels quals delma no sia donada. Exceptat encara, que si alguns fruyts vendrà per menut, en així que en lany non haja de aquelles coses mes de cinch sous, de aquelles delma non sia dada : mas si mes de cinch sous de aquelles coses aurà, ò daltra manera en gros seran venudes de aquelles entregua delma sia dada.

¶ De olives dels olivars també scampades, com no scampades, on que sien també, ço es à saber en terra laurada, com no laurada, sia donada per delma la dotzena part, nulles altres despeses levades.

¶ De figues, è de amelles fresques, que en cases propries seran despeses, nulla deima noy sia dada : ne encara daquelles figues que en menut en cistelles se vendran en la plaça. Mas de amelles fresques sien en terra laurada, ò no laurada : sia dada per delma la dotzena part sis vendran en gros, ò en menut : è encara de figues fresques, sien en terra laurada, ò no laurada, que en gros se vendran sia dada delma entregua, è açò sia entès sens frau.

De

¶ De tótes figues seques sia donada la quinzena part per delma: en així que sia pagat ans que desparteixca entre ls Senyors, è els collidors.

¶ De totes amelles seques, sia donada la xii. part per delma.

¶ De rayms, de panfes, no sia dada delma: mas de rayms de vinya dels quals faran panfes sia donada delma en així que les panfes facen, è si abans faran panfes, sian feta esmena en venema.

¶ De Canem, lli, faves, ordi, forment, venema, paniz, tramella, adacca, guixes, ciurons, fesols, lentilles, tramugos, pesols, alquena, batafalva, avena, cardemoni, sia dada delma, ço es la deena part en la era, è de tótes altres sements, exceptades aquelles que nos gitam de la present carta alias sentencia.

¶ De atroç sia donada per delma la dotzena part, nulles altres despeses daquell levades, è sia pagat en la era.

¶ De çaffra sia donada entregamèt la quinzena part per delma de la flor, è de la venda, nulles altres despeses levades de aquell.

De

¶ De alguna ortaliça, fruyts de arbres, è parrals, sis despendran en les cases propries, os vendran per qualsevol manera, la qual ortaliça, è arbres son, è seràn dintre los presents murs de la Ciutat de Valencia, è de les Viles del Bisbat damunt dit: no sia donada delma, ne alguna cosa per aquella: ne dels parrals que son, è seràn en les cases dels Ravals de Valencia sobre los termès, ço es à saber, en la Boatella, en Roterós, è en la Exerea, de tots altres parrals on que sien, sia dada delma, ço es la deena part.

¶ De abelles de trenta liures de cera, è de més sia dada delma. Mas de trenta liures à enjus, nenguna cosa non sia donada.

¶ De blat algu negunes despeses no sien levades: si no ran solament les garbes que seràn dades als legadors: com aquells legadors sien tenguts daço.

¶ La delma de tot lo blat sia donat en gra batut en la era.

¶ De venema, no sien levades alcunes despeses: ans que la delma sia dada: mas sia dada delma de mantinent en aquella vinya, è daquela venema daquela mateixa vinya.

B

De

¶ De oques, non sia donada delma.

¶ De poncis, albercochs, limons, teron-
ges, aranges, cindries, è dalbudeques, algu-
na delma non sia donada sis despenen en les
cases propries, ò en menut, ò en gros seràn
venudes.

¶ De alfalfeç, sia donada delma, ço es à sa-
ber la deena part si nos farà, ò nos da-
rà à les besties del senyor de la casa, è la
donchs non sia donada delma de aquell.

¶ Cobertors, porpres, lits, langols, ploma-
ces, vanoues, è algunes altres coses ab les
quals seràn duyts los cosos à soterrar, ne
candeles, ciris, tortes: los Clergues no pre-
nen per autoritat propria, sino seràn da-
quells algunes de aquestes coses donades
de grat. Mas dexaràn à la Creu dues cande-
les, ò dos tortes, ò dos ciris dels millors
que duran ab lo cors à soterrar. Empero si
el cors sera duyt à soterrar ab porpra a la
Ecclesia major de Valencia, los Clergues
se puxen detenir aquella porpra, è aquella
dells sia lexada: mas nengu no sia tengut
aquella portar si nos volra.

¶ Com algans se batejaran, los Clergues
no

no demanen, nes detinguen per autoritat
propria candeles, diners, ne alguns draps,
ne alcuna altra cosa. Mas la capida sia do-
nada à la Ecclesia parrochial, è alli sia le-
vada. Mas candela, ò les candeles que durà
ab aquell que sera batejat, els diners posats
en aquelles candeles, romanguen, è sien
dats à la Ecclesia en la qual se batejarà.

¶ Aquells quis iràn à batejar, sien bate-
jats en la sua Ecclesia Parroquial, ò en la
Ecclesia major de Sancta Maria de Valen-
cia: en la qual se volra daquestes cascu pus-
ca Matrimoni celebrar en la Ecclesia sua
Parroquial, ò en la Ecclesia major de Sanc-
ta Maria de Valencia, fa en açò à saber al
Capella Parroquial, è els Clergues no de-
manen, nes retinguen draps, tovallons, ciris
candeles, tortes, ne algunes altres coses per
autoritat propria, si donchs alguna de
aquestes coses no seràn à ells de grat do-
nades. Exceptades empero candeles, tortes
ò ciris, los quals lespos, ò la sposa ab diners
en aquelles candeles posats offerran al Ca-
pellà: les quals sien lexades à la Ecclesia,

¶ Les campanes apres la denunciació del
de-

Defunt, sien tocadés en la Ecclesia Parroquial per tres clascchs; è per altres tres de-
mentre soterraran lo Defunt si jau en la
Parroquia; si empero alli nos soterrarà,
no sien tocats sino els tres primers, è nen-
gun Clergue per açò loguer no demane,
nen prene.

¶ Sarrahins que fugiràn à alguna Eccle-
sia per raho de Baptisme el tercer dia el
qual en la Ecclesia seran entrats, sien ba-
tejats; els Clergues nos retinguen ferros, ò
alcuna cosa que aquells Sarrahins en la Ec-
clesia dintre meteren; en ans sien tenguts
aquells lliurar als senyors seus franchament
apres lo Baptisme.

¶ Los Clergues Parroquials de les Eccle-
sies, no destrenguen los coslos dels morts
esser mesos en la Ecclesia Parroquial: que
alli per aquells sia cantada Missa, si els De-
funts sien altre loch seran soterrats. Mas si la
Ecclesia Parroquial sia en tal carrera per la
qual dejen anar à la Ecclesia, en la qual de-
jen esser soterrats, de ja esser mesos en la Ec-
clesia Parroquial, è el Clergue Parroquial
faga absolucio à aquells per remey de les
ani-

animes de aquells, è el Clergue Parroquial
ab la Creu, è ab los Clergues seus vaja à la
casa del defunt Parroquial, è aquell de ca-
sa traga, è dugal tro en la Ecclesia, en la
qual lo soterraran lo defunt, è negun no gos
appellar Creu de aliena Parroquia, ò de
loch Religios, mas primerament deman lo
seu Clergue Parroquial.

¶ De totes aquestes coses, de les quals
delma deu esser donada, aixi com desus es
contengut, sien donades Primicies.

¶ Per Primicia empero sia donat de tren-
ta cinh pars vna de totes les coses damunt
dites, de les quals deu esser dada delma, ai-
xi com desus es dit, è ja sia açò que Primi-
cia sia donada.

¶ Primerament sia donada la del-
ma, è ja sia açò que sia comprada la
delma, è sia donada en compte la Primi-
cia sia sguardada segons ques dona en Ara-
gò. En aixi empero, que anans que sia leva-
da de la era, sia denunciada al collector de
la delma, ò de la Primicia, è no sien levades
de la era en tro q la denunciacio sia feyta.

¶ Lo forment, è ordi, è tots altres blats, è
le:

legums, per dos dies no sié levats de les eres en tro en ans sia vengut lo delmer, passats empero aquells dos dies, si el delmer noy era, pusquen esser levats de les eres, è esser lexada la delma, è la primicia en la era. Exceprat lo paniz, que vn dia tan solamēt estiga, è no sia levat de la era sens lo Delmer, è si abans noy vendrà: passat empero aquell dia, si el Delmer noy venrà puixa esser levat de la era, è lexada aquella delma, è primicia en la era. Empero si plourà à aquella pusca levat lo paniz el Delmer no esperat de la era. Si empero feyta la denunciacio, lo Delmer aquell negara, stia à sagrament de aquelles mitllages qui aquelles coses faran. E les damunt dites coses, è sengles, se facen sens tot frau.

A ço fo feyt en Valencia, en lo Palau del Señor Bisbe damunt dit. Quatre dies à la defaxida del mes de Abril, en lany de nostre Senyor M.cc.lx.vij. presents Frare Arnau per la gracia de Den Bisbe damunt dit, Iacme de Rocadegua, Gocalbo Perez Artiacha, en Guillem de Llarch Sacrista, en Pere

Pere Miquel Cabiscol de la Seu de Valencia, è en Guillem de Romani Artiacha de Xativa, è molts daltres Canonges, è Clergues, en Bernat Guillem Dentença, è en Carroz senyor de Rebollat, en Blasco Maça, Nandreol nebot de aquell en Carroz, è daltres Cavallers. Narnau de Romani Batle, en Ferrer Matoses Justicia, en Arnau Scrivà, è en Tamarit lurats de Valencia, è en Guillem de Bellloch, è en Ferrer de Piera, è en Berthomeu de Sypt, en Mengot de Boyla, en Guillamo Scriva, en Romeu Pellicer, è molts daltres Ciutadans de Valencia, è en Pere Desbosch, en Domingo de Monçò, en Arnau dezcloquer per la Vniversitat de Xativa, en Iohan Volcoraz, en Bernat de Mirramon per la Vniversitat de Morvedre, en Guillamo Strany, è en Simò Vinader, per la Vniversitat de Algezira, en Sancho Dandilla, en Arnau Vinader per la Vniversitat de Liria, en Guillem de Gerona, è en Berenguer de Clara, per la Vniversitat de Denia, en Guillem de Verdu, è en Bernat Pallarès per la Vniversitat de Gandia, è molts daltres presents, è encara Nalbert de La.

Lavançà mestre en Lleys, Mestre Gil de Lo-
pyen Artiacha de Terol, en Iacme Gro-
ny Ciutada de Barcanona, é molts
daltres del Concell del se-
nyor Rey,

17
SUMA DE LA VIDA DEL
Rey Don Jaume, y de la presa de
Valencia, y de tot lo
Regne.

LO Rey Don Jaume de gloriosa memo-
ria, fon fill del Rey Don Pedro el Ca-
tolich, y de Dona Maria la sancta, filla de
Don Guillem de Mompeller: fon engendrat
per estranya manera, y casi miraculosamēt.
Crias aquest bon Princep ab gran sollicitud,
y molta guarda, perque los que pretenien
esser herens per mort del Rey Don Pedro
sense fills, possaven gran diligēcia per aver
lo de matar: Y aixi lo Rey Don Jaume pas-
sà gran treballs, fins à edat de quinze anys,
ques casà ab la Infanta Dona Leonor de
Castella. En apres convocà Corts en Mon-
ço, y alli ab los Grans del seu Regne deter-
minà fer guerra contrals moros de Valen-
cia, y lo primer que conquistaren fon la Is-
la de Mallorca, y en ser presa se donà Me-
norcà lany 1228. Fet aço, sentornà en Ara-
go.

go, y allí se donà molta pressa de fer gran aparell de provisions, è ingenis pera la guerra, manà adreçar Tendes, Papallons, y lo necessari: provehi peral carruatje gran suma de adzembles, porque no era terra, que peral cas comportava carreteria vingué à Exerica, y de ay fins à Torrestorres, destruynt, y talant la terra, y posà citi à Burriana, y la prengué: per lo qual se donaren à merce Peniscola, Chivert, y Cervera, y molts altres lochs. En apres vingue dever Valencia, y feu vna cavalcada per la ribera de Xuquer fins à Cullera, y combateren à Moncada, y prengueren à Museros: aço fon lany 1235. E apres determinà lo dit Rey Don Jaume acitiar lo Puig, que està dos llegendes de Valencia, yl prengue. Los del Rey apoderaren se del Castell, y de allí no dexaven passar provisions à Valencia. Sabent aço los moros de Valencia, pensaren anar à destroyr los Chrestians, y assolar lo Castell que tan gran dany los causava: mas empero lo compte los ixque al revés: porque los del Puig foren avisats per vn catiu Chrestia que fugi de la Ciutat,

rat. E aixi los Chrestians se referen; y ab tot aço si lo Glorios S. Iordí nols socorreguera, se veren en gran estret, y per esta memoria se fa la Processó de Sant Iordí. De allí à poch dies lo Rey Don Jaume posà citi sobre Valencia, que fon lany 1238. y en lo mateix any se donà: porque lo Rey Moro nomenat Zaen estant en gran necessitat, fon li forçat desemparrarla, y aixi fon que en tres dies se buyda, y dèxa al Chrestians segura la entrada. No fon a posentat aquest bon Rey en la Ciutat de Valencia, quant manà fer les Sglesies que convenien al servici de Deu, les quals beneyren Bisbes, y Archebisbes, que venien en servici del Rey, de ay à tres lemmes, que dit Rey entrà en la Ciutat, feu merces à tots aquells que en tal jornada lo havien ben servit, y manà partir les heretats pera tots aquells que havien de poblar la terra, y assenta la Republica, ordena furs, y Privilegis, y dona la sentència damunt impresa dels delmes. La primera Sglesia que beneyhi estava prop la Seu, y fon dedicada à honra del Glorios S. Iordí, y ana tot lo Cle-

Clero de la Seu en Processó Dissapte dia de Sant Dyonis, de hon se determinà que tots anys se fes la mateixa processó, lo mateix dia del Glorios Sant Dionis, fins a sant Jordi, la qual se fa tots anys fins a huy, ys fa ab gran solemnitat. Lo Rey Don Jaume procehi sa victoria fins alcançar tot lo Regne: lo qual Deu fon servit alcanças. puix sa intencio era exalçar la santa Fè Catholica. Mori lo Catholic Rey Don Jaume à 27. de Juliol. Any 1276 en la Ciutat de Valencia, per lo qual se feu gran sentiment en totes ses terres, perdent vn tan excellentissim Rey, que nostre Senyor Deu per sa infinita clemencia aja volgut acollir en la sua santa gloria. Amén.

LAVS DEO,

**

*

REAL

REAL CARTA,

EN QUE MANDA SV MAGESTAD, que las causas de Dezimas se sigan como las del Real Patrimonio, y Patronato, con injuncion del Procurador Patrimonial, q̄ no se admitan las Firmas de Derecho sin citacion del Procurador Patrimonial, del Procurador, y Sindico del Arçobispo, y Cabildo de Valencia, y q̄ mientras se litiga, se paguen las Dezimas.

EL REY.

I Lustre Márquès de Castel-Rodrigo, Prímoo, mi Lugarteniente, y Capitan General, Aviendo entendido los perjuizios, que se siguen à las Tercias Reales, y à las De-

Dezimas, de concederse manutencion en los juizios possessorios de Firmas de derecho, sin citacion de mi Procurador Patrimonial, y del Procurador, y Syndico del Arçobispo, Canonigos, y Cabildo de esta Santa Iglesia Metropolitana, que es de mi Real Patronato: he resuelto, para atajar estos perjuizios, que las causas de las Dezimas, se traten, y sigan, como las de mi Real Patrimonio, y Patronato, con intervencion de mi Real Fisco, y que las Firmas de derecho, en razon de no pagarle Diezmos, o sobre el modo de pagarlos, no se admitan sin citacion de mi Real Fisco Patrimonial, del Arçobispo, y Cabildo, con decreto de nullidad, si lo contrario se hiziere, y que entre tanto, que se litiga, se mantengan el Arçobispo, y Cabildo, en la cobrança de las Dezimas, hasta que aya cosa juzgada, a que deva darse execucion, segun Fueros, estilo, y practica de este Reyno; pues con esta providencia, se asiança la dotacion de dicha Santa Iglesia, se evitarn fraudes, y litigios, en beneficio de mi Real Patrimonio; y tendran mas lle-

llo cumplimiento las Gracias Apostolicas, que me estan concedidas por los Sumos Pontifices, en alguna remuneracion de la Conquista de este Reyno, que mis gloriosos Progenitores reduxeron al suave yugo de la Iglesia; y finalmente, se mantendran en su debida fuerza mis Regalias, y Real Patronato. De que ha parecido advertiros, para que lo tengays entendido, y dispongays su execucion, en las ocasiones que se ofrecieren: Y para que assi se cumpla, y observe en todos tiempos, por las personas a quienes tocara, ordenareys que esta se registre en donde se acostumbra, que assi es mi voluntad. Dada en Madrid, a xliij. de Febrero M.DCXCVI,

YO EL REY.

D. Bartholomeus Ordoñas, Secretarius

Vt. D. Iosephus Rull, R. Vt. Marchio de Ariza:

Vt. D. Franciscus à Borgia. R.

Vincencius de Saboya Generosus S. C. R. M. S.

S. M. & Regens Regionum Ordinum Librum in
 presenti Locumtenentia Generali Civitatis, &
 Valentie Regni: Atestor præinsertæ litteræ Re-
 giæ exemplar rite, alieno calamo esse abstractum
 à Libro quinto Regiarum Epistolarum Maiesta-
 tis Caroli Secundi, à folio xxv. vbi Registrata ma-
 net: Et ut ubique plena fides adhibeatur, hic me
 subscripsi, & Regiæ huius Cancellariæ Sigillum
 affigifeci, clausi, & signavi Valentie die vigesi-
 mo quarto Februarij, Anno à Nativitate Domini
 millesimo, sexcentesimo nonagesimo sexto.

Locus Si gilli.

Vincentius de Saboya.

